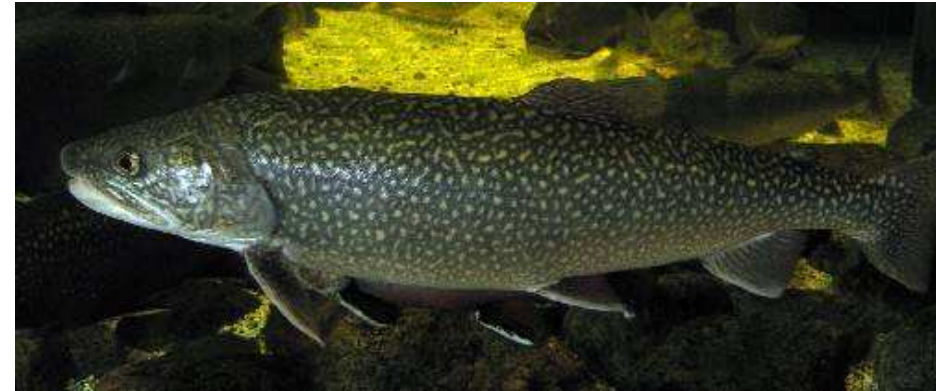

Suomen vieraslajistrategialla kansalliset ja kansainväliset velvoitteet linjakkaasti hoitoon

Kalamiehet ry:n koulutuspäivä 22.3.2011
Ympäristöylitarkastaja Johanna Niemivuo-Lahti
Maa- ja metsätalousministeriö

- **MIKSI** tarvitsemme kansallisen vieraslajistrategian? **MIHIN** strategialla tähdätään?

Kuvaaja: Lauri Urho

- **ONKO** Suomessa haitallisia vieraslajeja, ja **MITKÄ** ne ovat?
- **MITEN** haitallisia vieraslajeja voidaan torjua? **MITÄ** strategia ehdottaa?

Kuvaaja: Seppo Hellsten

Kuvaaja: Veikko Rinne

Mikä on vieraslaji?

Vieraslaji:

- Sellainen luontoon levinnyt laji, joka ei alun perin ole kuulunut ekosysteemiin eikä olisi pystynyt sinne omin neuvoin leviämään; vieraslaji on ylittänyt luontaiset leviämiseesteet *ihmisen* tietoisella tai tahattomalla myötävaikutuksella.

Kuvaaja: Terhi Rytteri

Kuvaaja: Jouni Tulonen

Kuvaaja:
Soili Saesmaa

Miksi Suomeen vieraslajistrategia?

- **Ajankohtaisuus ja haasteet**

- Maailmanlaajuisesti vieraslajit toiseksi suurin uhkatekijä luonnon monimuotoisuudelle.
- Koskettaa yhä useampaa suomalaista (citykanit, jättiputket, merirokko, rapurutto) ja eri toimialaa (puutarha, riista, kalat, maa- ja metsätalous, Itämeri, muut vesistöt).
- Jo nyt vieraslajien aiheuttamat **vahingot ja torjuntakustannukset** paikoin hyvin suuria:
 - maailmanlaajuisesti 1 054 miljardia €/v, (nykypäivänä noin 2-3 % maailman bkt:sta),
 - Euroopassa 12,5 miljardia €/v,
 - Ruotsissa 13 haitallisen eläin- ja kasvivieraslajin haittavaikutukset 181–568 miljoonaa €/v,
 - **Suomessa kymmeniä tai jopa satoja miljoonia €/v** (jokirapusaaliiden menetykset rapuruton seurauksena 10M€/v, jättiputkien hävittäminen 2,5 M€/v, citykanit 0,5 M€/v 2010). Suurelta osalta vaikea arvioida.
- Ihmisen aiheuttamat ympäristömuutokset (ilmastonmuutos).
- **Ei kattavaa vieraslajien torjuntaa tai hallintaa Suomessa.**

Suomeen tarvitaan vieraslajistrategia

- Päätös vieraslajistrategian valmistelusta kesällä 2008.
- **Asetettiin työryhmä** valmistelemaan strategiaa 2/2009.
Valmistelutyö alatyöryhmissä osa-alueittain
 1. Itämeri –ryhmä
 2. Sisävesistöt –ryhmä
 3. Vieraat maaselkärangaiset –ryhmä
 4. Maaympäristöjen vieraskasvit –ryhmä
 5. Maa- ja metsätalouden vieraslajit
- **2,5 vuoden ja yhteensä 100 asiantuntijan työ;**
41 työryhmän jäsentä, varajäsentä ja asiantuntijaa sekä 59 työryhmän ulkopuolista alatyöryhmien asiantuntijaa. 2 sihteeriä.
 - Lisäksi kuultu 14 asiantuntijaa.

Mihin strategialla tähdätään?

Visio

- Suomessa olevien ja Suomeen mahdollisesti saapuvien haitallisten vieraslajien aiheuttama **riski on minimoitu.**

Toiminta-ajatus

- Suomessa esiintyvät **vieraslajit** ja niiden aiheuttamat **haitat tunnistetaan** ja **toteutetaan** kattavasti **torjuntatoimet**. Suomeen luodaan vuoteen 2020 mennessä järjestelmä, jonka avulla hallitaan Suomeen saapumassa olevien vieraslajien aiheuttamia ongelmia.

Tarkoituksena on käytännössä

- 1) lisätä **tietoisuutta** ja kansalaisten omaa toimintaa haitallisten vieraslajien torjunnassa,
- 2) määritellä viranomaisten ja muiden toimijoiden **vastuut** ja toimet vieraslajien aiheuttamien haittojen rajoittamiseksi,
- 3) varautua **ilmastonmuutoksen** ja muiden toimintaympäristön muutosten mukanaan tuomiin lisäuhkiin vieraslajien osalta, sekä
- 4) kehittää ja edistää **yhteistyötä** vieraslajien aiheuttamien haittojen torjumiseksi kansallisesti, EU-tasolla ja kansainvälisesti.

Mikä Suomessa on haitallinen vieraslaji?

Haitallinen vieraslaji

- Suomessa jo esiintyvä vieraslaji, joka aiheuttaa tietyllä alueella, tietyssä paikassa ja tietynä aikana välittömästi tai välillisesti ekologista, taloudellista, terveydellistä tai sosiaalista haittaa

Tarkkailtava tai paikallisesti haitallinen vieraslaji

- 1) laji, joka on **Suomen rajojen ulkopuolella** haitalliseksi todettu vieraslaji, jonka todennäköisyys saapua Suomeen on suuri, tai
- 2) **Suomessa (paikallisesti) esiintyvä vieraslaji**, joka olosuhteiden muuttuessa voi muuttua haitalliseksi.

Kuvaaja: Terhi Rytteri

Kuvaaja: Marcus Wikman

Työryhmän keskeiset löydöt: Suomen haitalliset vieraslajit (vuoden 2011 alussa)

	Suomessa esiintyvät haitalliset vieraslajit	Tarkkailtavat tai paikallisesti haitalliset vieraslajit Suomessa	
		Kaikki	Ei vielä Suomessa
Itämeren vieraslajit	5	16	8
Sisävesistöjen vieraslajit	5	17	6
Vieraat maaselkärangaiset	6	4	1
Maaympäristöjen vieraskasvit	24	28	-
Maa- ja metsätalouden kasvintuhoojat	108	45	32
Vieraat sisätuholaiset	9	18	1
YHTEENSÄ	157	128	48

Kuvaaja: Maiju Lehtiniemi

Itämeren haitallinen vieraslaji: Merirokko

- Merirokko on saapunut Itämereen jo 1840-luvulla ja levinnyt koko Itämeren alueelle, Perämeren lukuun ottamatta. Se on siimajalkainen äyriäinen, joka tarvitsee elääkseen ja lisääntyäkseen kiinnittymispinnan. Siitä on haittaa veneilylle lajin kiinnittyessä tiukasti veneiden pohjiin, mikä lisää virtausvastusta ja polttoaineen kulutusta. Merirokon vuoksi veneen pohjia on käsitelty myrkyllisillä kemikaaleilla. Merirokko kiinnittyy myös kiviin ja kallioihin. Merirokko on Itämereen levittyään muokannut voimakkaasti rannikoiden eliöyhteisöjä viemällä tilaa muilta kiinnistuviltä eläimiltä ja kasveilta.

Kuvaaja: Jorma Kirjavainen

Alkuperäiselle jokiravulle tuhoisa ja täpläravulle haitallinen leväsieni: Rapurutto

- Pohjois-Amerikan rapulajeissa loisena elävä rapurutto (*Aphanomyces astaci*) on muiden mantereiden makean veden ravuille tuhoisaksi osoittautunut tauti. Rutto on levinnyt amerikkalaisten rapulajien mukana eri puolille maailmaa, ja siirtyy jokirapukaupan välityksellä Venäjältä Suomeen ja Suomesta Ruotsiin.
- Rapurutto voi tappaa yksittäisen järven tai joen alkuperäisen jokiravun (*Astacus astacus*) populaation kokonaan tai lähes kaikki sen yksilöt. Rapurutosta eroon pääseminen on nykytiedon mukaan mahdotonta, ellei koko vesialueen rapupopulaatio kuole ruttoon tai saada muuten hävitetyksi.

Kuvaaja: Terhi Rytteri

Terveydellistäkin haittaa aiheuttava vieraskasvir ryhmä: Jättiputket

- Aasialaisista jättiputkista Suomessa kasvavat ainakin kaukasianjättiputki (*Heracleum mantegazzium*) ja persianjättiputki (*H. persicum*). Itärajalta meille on leviämässä myös kolmas laji *H. sosnowskyi*, jonka esiintymiä on jo havaittu Pohjois-Karjalassa. Jättiputkissa ilmenevät haitallisten vieraslajien aiheuttamien ongelmien koko kirjo. Alkujaan näyttävänä koristekasvina viljelty laji ryöstäytyi hiljalleen hallinnasta, ja Suomessa arvioidaan tällä hetkellä olevan tuhansia jättiputkiesiintymiä. Jättiputkien kasvineste on fototoksinen, eli auringonvalon kanssa reagoidessaan se voi ihmisen iholla aiheuttaa vakavia palovamman kaltaisia, hitaasti parantuvia iho-oireita.

Kuvaaja: Terhi Rytteri

Hiekkarantojen ja dyynien uhka, haitallinen vieraskasvi: Kurturuusu

- Kurturuusu (*Rosa rugosa*) on kotoisin Tyynen valtameren rannoilta. Kestävyytensä vuoksi se on suosittu koristekasvi sekä yksittäispensaina että tienvarsien massaistutuksissa. Kasvi on tehokas leviäjä: sen kiulukat kelluvat pitkään vedessä, siemenet leviävät lintujen mukana kaukaisillekin saarille ja hiekkaisessa maassa se muodostaa maavarsistonsa avulla laajoja ja tiheitä kasvustoja.
- Kurturuusu on uhka hiekkarantojen ja dyynien eliölajistolle koko Itämeren alueella. Suomen rannikkoalueilla kurturuusua on eniten Suomenlahden hiekkarannoilla ja harjusaarilla.

Kuvaaja: Terhi Rytteri

Tienvarsiketojen syrjäyttäjä, haitallinen vieraskasvi: Komealupiini

- Koristeellinen komealupiini (*Lupinus polyphyllus*) on tuotu Eurooppaan Pohjois-Amerikasta. Se on muutamassa vuosikymmenessä levinnyt teiden ja ratojen varsia myöten koko eteläiseen Suomeen aina Rovaniemelle saakka.
- Komealupiini on voimakas kilpailija, joka syrjäyttää nopeasti tieltään tienvarsikedoilta turvapaikan löytäneet taantuneet keto- ja niittykasvit. Hernekasvina komealupiini sitoo juuriston bakteereillaan ilmakehän typpeä ja rehevöittää maaperää, mikä entisestään heikentää ketokasvien tilannetta. Komealupiini on vaikeasti hävitettävä kasvi. Tienvarsien lisäksi sen esiintymiä on viime aikoina havaittu myös niityiltä ja harjumetsistä.

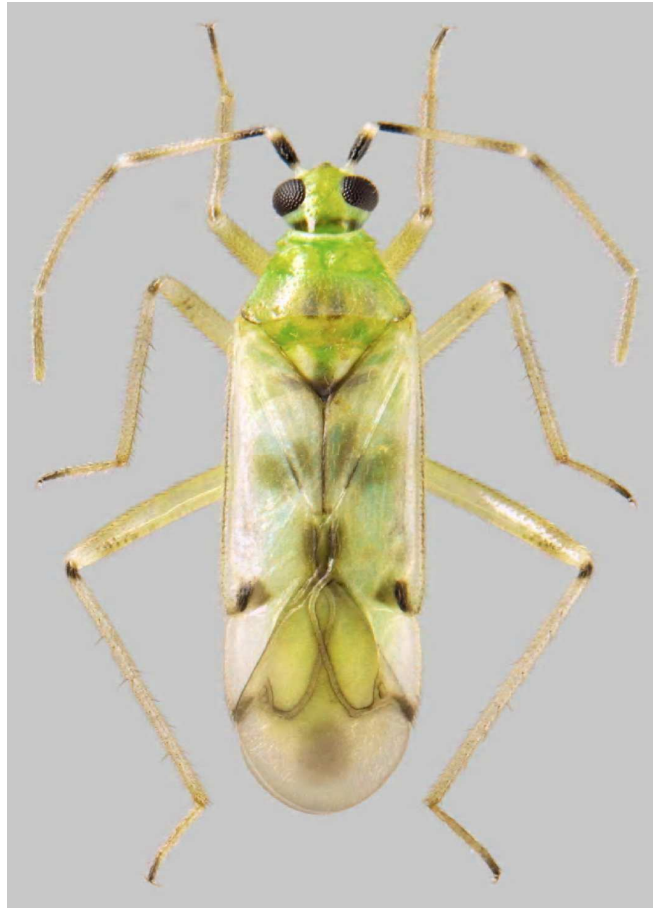

MMM:n kuva-arkisto.

Saaristossa erityisen haitallinen vieraslaji: Minkki

- Suomen minkkikanta on saanut alkunsa 1930-luvulla turkistarhoista karanneista yksilöistä. Kanta lienee saanut täydennystä myös Venäjälle tehdyistä istutuksista. Alun perin minkki on kotoisin Pohjois-Amerikasta.
- Minkki on erityisen haitallinen vieraslaji. Se sekä kilpailee alkuperäisen vesikon kanssa että saalistaa tehokkaasti muun muassa lintuja. Minkki estää meillä vesikon paluun luontoomme, ja uhkaa jo koko lajin olemassaoloa luonnonvaraisena.
- Minkin vaikutus on voimakkain saaristossa, missä pesivät linnut eivät ole sopeutuneet tämänkaltaiseen petoon. Minkillä voi olla voimakas vaikutus myös muun muassa sammakoihin.

Kuvaaja: Veikko Rinne

Haitallinen kasvihuonevieraslaji: *Nesidiocoris tenuis* -lude

- Pohjanmaan kasvihuonekeskittymän kahdelle viljelmälle pääsi leviämään syksyllä 2008 vieras trooppinen ludelaji *Nesidiocoris tenuis*, jonka aiheuttamia voitusoireita alkoi näkyä tomaateissa alkuvuodesta 2009. Lude muistuttaa suuresti torjuntaeliönä käytettyjä *Macrolophus*-jauhiaisluteita. *N. tenuis* -luteita tuotetaan kaupallisesti jauhiaisten torjuntaeliöiksi Välimeren maita varten. Sopivina määrinä tämä lude onkin tehokas jauhiaisten saalistaja. Jos luteita on liikaa suhteessa jauhiaisten määrään, luteet alkavat ravinnon puutteessa imeä myös kasveja.
- *N. tenuis* -ludetta ei ole yrityksistä huolimatta saatu kokonaan hävitettyä. Lude on ongelmallinen Suomessa, koska se aiheuttaa voituituksia tomaattikasvustoissa ja lisääntyy tehokkaasti etenkin tekovalotetuissa ympäristöissä. Lisäksi se vaikeuttaa *Macrolophus*-jauhiaisluteiden käyttöä biologisessa torjunnassa syrjäyttämällä ne.

Erityisen haitalliset vieraslajit

Välittömiä toimenpiteitä vaativat eli erityisen haitalliset vieraslajit

- Kurturuusu
- Rapurutto, As-tyyppi ja Ps1-tyyppi
- Jättiputket
- Espanjansiruetana
- Minkki
- Vaaralliset kasvintuhoojat
(nk. karanteenilajit) (37 kpl)

Työryhmän keskeiset toimenpide-esitykset ^{1/6}

KAIKKIA VIERASLAJEJA KOSKEVAT TOIMENPITEET

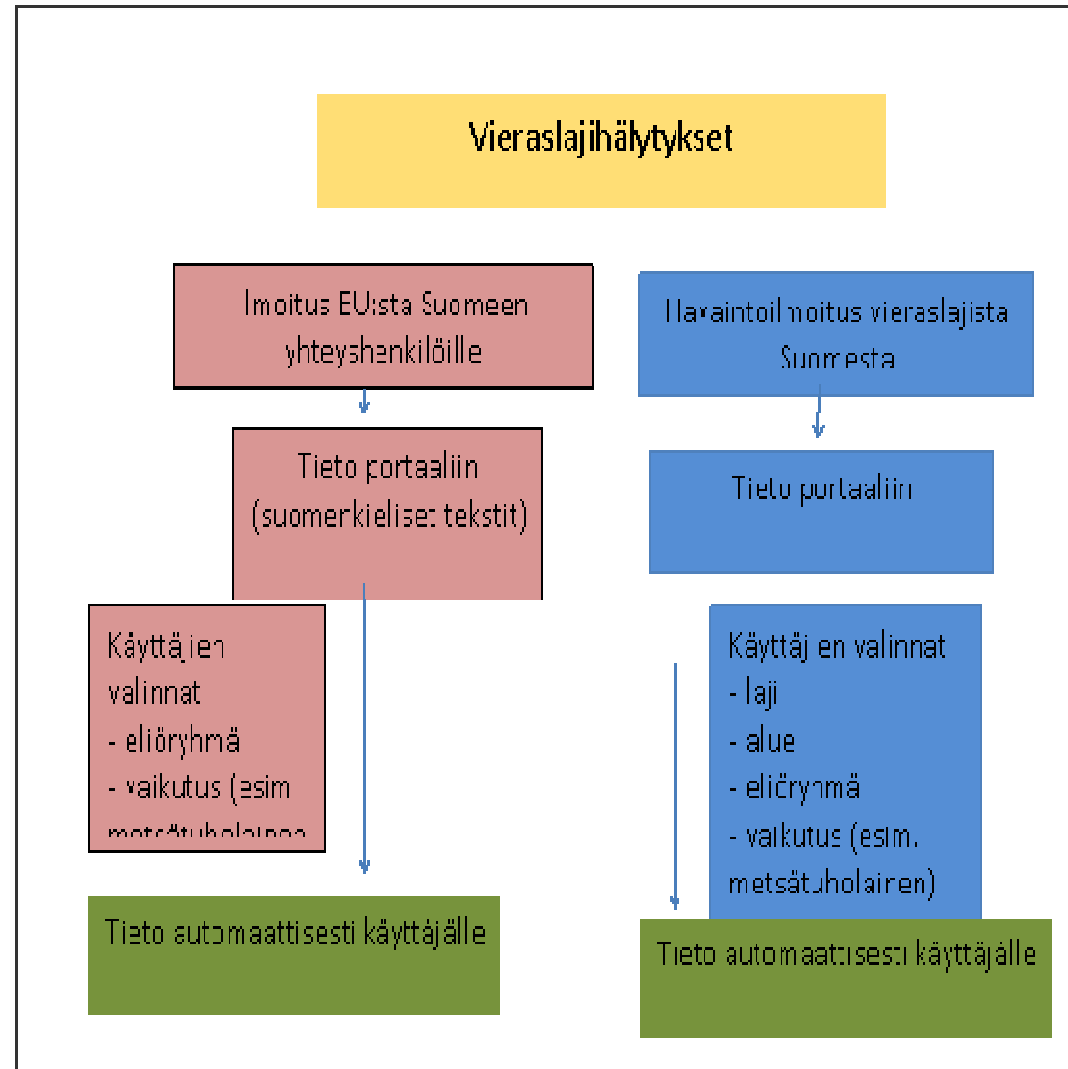
1. Saatetaan vieraslajeja koskeva **lainsäädäntö** kattavaksi.
2. Perustetaan **lautakunta** huolehtimaan vieraslajeja koskevien toimien seurannasta ja edistymisestä.
3. Käynnistetään vieraslajeja koskeva **viestintä ja koulutus**.

Työryhmän keskeiset toimenpide-esitykset ^{2/6}

4. Perustetaan vieraslajiportaali.

- Tietosivut lajeista
- Tietoa vieraslajien torjunnasta
- Vieraslajihavainnot
- Lajihälytykset
-

Työryhmän keskeiset toimenpide-esitykset 3/6

5. Luodaan **varhaisvaroitusjärjestelmä** sekä vieraslajien **seuranta**.
6. Luodaan kansallinen vieraslajeja koskeva **riskinarviointijärjestelmä**.
7. Lisätään **vieraslajitutkimusta** sekä erityisesti riskinarviointia palvelevaa tutkimusta.
8. Luodaan valmiudet **estää** haitallisten vieraslajien **maahantulo** ja käynnistää maahan päässeiden haitallisten vieraslajien nopeat torjuntatoimet.

Kuvaaja: Jan-Erik Bruun

Työryhmän keskeiset toimenpide-esitykset ^{4/6}

9. Kannustetaan **vapaaehtoisiin kansalaistoimiin** haitallisten vieraslajien torjunnassa.

10. Kehitetään **rahoitusmekanismeja**

haitallisten vieraslajien torjumiseksi.

11. Varmistetaan, **ettei Suomen kautta leviä** haitallisia vieraslajeja rajojen yli.

12. Suomi toimii myös **kansainvälisesti** vieraslajien torjumiseksi.

Kuvaaja: Marcus Wikman

Työryhmän keskeiset toimenpide-esitykset ^{5/6}

KOHDENNETUT TOIMENPITEET

13. Torjutaan **Itämeren ja sisävesien** vieraslajien aiheuttamia haittoja.
14. Torjutaan **vieraiden maaselkärankaisten** aiheuttamia haittoja.
15. Torjutaan maaympäristöjen **vieraskasvien** haittoja.

Työryhmän keskeiset toimenpide-esitykset 6/6

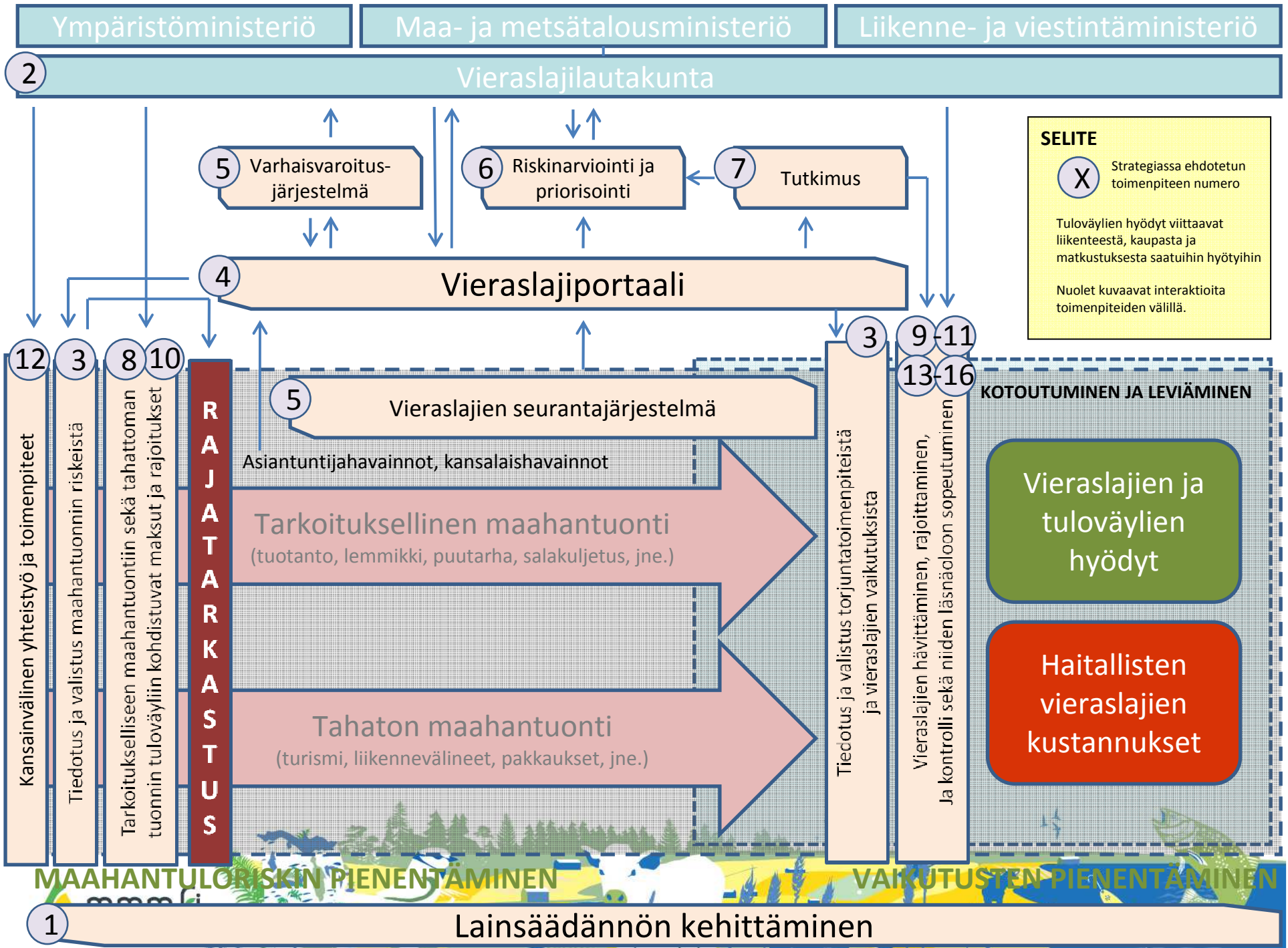
16. Hävitetään jättiputket Suomesta kokonaan.

- 2012 (hankkeen suunnittelu ja käynnistäminen),
- 2022-2032 (jättiputki hävitetty) (hankkeen kesto 10-20 vuotta).
- Jättiputkien hävittämishanke myös pilottihankkeena ja mallina muiden lajien vastaavaan torjuntatoimintaan.

Kuvaaja: Terhi Ryttäri

Kansalaisia kuultu

Helmikuussa 2011 internet-välitteinen avoin kansalaisten kuuleminen.

- Toivottiin palautetta strategialuonnoksen sisältämistä näkökulmista ja ehdotetuista toimenpiteistä.
- Yli 100 kommenttia.
- Kansalaiskuulemisen pohjalta täsmennettiin
 - taustatekstiä,
 - käsitteitä ja määritelmiä,
 - vieraslajiluetteloita sekä
 - toimenpide-ehdotuksia.

Ehdotus kansalliseksi vieraslajistrategiaksi

Strategiaehdotus nähtävissä 30.3. lähtien
www.mmm.fi/vieraslajit

